

ABONNEMENT

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865
xxvème ANNÉE
15 Avril 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ
Mo: 295

ABONEMAN:

Seneliği [24Nushâ] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cığaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:
1904 — Genève
Yirmi beşinci sene
15 Nisan 1930

YENİ LİSANCILAR ve ZİYA GÖK ALP'İN

Fikir menba'ları

III

I — Necip bey maziden gelen cereyanı, lisanın islahi ve sadeleştirilmesini kuvvetli bir hareketle genişletmişti. O da mazi gibi lisanın istiklâlini aks etdiriyordu; yalnız Necip B. evvelkiler gibi — sırf lisanı ele almamıştı, bu sadayı atisini tehlikede gördüğü Türklerin kurtulmasına, halkın ilerlemesine ve yükselmesine bir vasıta addediyordu. Daha ilmi esaslara da da daha derin hakikatlara dayanarak âtin'in, bu günün porgiramını çizmişti. Bu sâikladır ki neşriyatı "dil," ve "Türklük," hakkındaki düşüncelerinde maziye nazaran gösterdiği ehliyet, ilmi görüş ve usulle Türkçülük ve "halk," hakkındaki emel ve mücahedelerile, prensip ve gayelerile, bunları geniş miyasta tatbika gayretle, milliyet cereyanı tarihinde başlı başına bir merhale oldu,

GÖNLULME

Revan iken feleginde eğilmek ayını
Dedimmi hiç sana ey serfraz gönlüm; egil!
Eşitdirirdin olaydı çağırıldığında hayat
Çağırıldığın fakat, eyvah, zı hayat degil..

16 ağustos 1924 Ab. DJ.

bir yangında itfaiyeye mensup bir Dobruçalı müslüman neferi bir yahudi çocuğunu ateşten kurtadıktan sonra yanıp ölüyor. Bütün alay kumandaları beraber olduğu halde top arabasına konarak otuz çelenk ile ve büyük ihtifalate ve cenerllar memurini âliye uutuklariyle defn idildi validesine taziyet telgrafları cekildi :

Tiranda Derviş Hima vefat ediyor bütün şehir ehali, parlamento azasi, düveli- ecnebiye mümessilleri, hatta kral bile celenk göndererek ihtifalate iştirak ediyor .

Ahmed Riza beyin ve vatana hizmeti sepkat etmiş diger zevatin çenazelerine karşı pek ziyade hürmet kâr olan Istanbul ehali boyle - mi davranmalıdırlar ?

Bizim bildigimize göre şükür güzarlilik en yüksek hasletdir .

Dr. İbrahim Temo

2 — : Necip beyin fikir ve düşüncelerini, mâziden ayrılan noktalar, birleşmeler, bunların tahlil ve mukayesesi; neşriyatını İzmir'e izafe etmekle İzmir hareketinin mahiyetini daha iyi tesbit etmek için herhalde çok faydalı olacaktır:

Lisanın sâdeleştirilmesi, halkın ve ekseriyeetin anlıyabileceği tarzda yazılması fikir ve emeli, şüphesizki oldukça eskidir. Eğer zat ve zaman tayini lâzım gelirse "Şinasi,, ye kadar götürülebilir. Hattâ köprülü zade Fuat bey'in bir makalesine atfen İsmail Habip beyin teceddüt edebiyatı tarihinde yazdığına göre mütercim Esat ef. — Lisanda Türkçülüğün ilk mübeşşir-

lerinden oluyor. Bununla beraber muhtelif zamanlarda ve muhtelif esbap ve tesir altında lisanda sadeleşme lüzumunu takdir edenler davayı olduğu gibi görenlerden kim

bilir adı sanı unutulmuş veya ahlâfa intikal etmemiş ne kadar kimseler sönüp gitmişler. Bunların şimdikilerden ve hatta İzmir'den çok evvel bu yolda yürümüş olduklarını hürmetle hatırlamak bize bugün bir vazifedir.

İşte bunların arasından lisanda sadeliği en devamlı surette iltizam ve bu fikir ve kanaatı (Sabah, Tarik, İkdâm) gazetelerinde bazı muarız ve muterizler ile muhafazakârlara karşı daha ilmi bir surette müdafaa edebilen ilk safda merhum Ş. Sâmî B. olmuştur, diyebiliriz. Merhumun bu gibi mevzu ve mes'elelerde ilmi kifayet ve ihatası müsellemdir. Sami beyle muasır olarak heman aynı senelerde Necip Âsım beyide ilmi ve ameli bir yolda çalışanlardan biri olmak üzere şükranla zikredebiliriz. Ancak biz burada «dilin sadeliği» hakkında merhum Sami beyin fikir ve mütalaalarını kendisine takaddüm eden maziyi de aynı düşünceler ve gayeleri tazammun ve temsil eder bir mahiyette görmek isteriz ve bu görüşte yanılmışda olmayız :

3 — Merhum Ş. Sami B. :

I — Lisantıhıriri mustakil bir lisan addediyor, üç lisandan bir lisau farzetmenin dünyada görülmemiş bir şey olduğunu iddia ediyor.

II — Eskileri bu telekkiye sevk etmiş olan yabancı lisarlardan kelime almak keyfiyetini de

pek tabii görüyor, bir lisanı giren kelimelerin o lisanın esasını değiştiremeyeceğini "Lisanda asıl olan tasrifatı,, olduğunu ileri sürüyordu.

III — Arapca ile Acemcenin dilimize giren, hâlk tarafından kabul olunan kelimeleri türkçeleşmiş addediyordu.

IV — Türkçe olmıyan ıstılahları lisan için zaruri görüyordu. Çünkü bunlar yalnız fen erbabı tarafından anlaşılmak için kullanılmıştı.

V — Lisanın sadeleştirilmesi mes'elesi yalnız açık açık yazmak değildi. Ona göre :

A — Yazı ve konuşma dilinin birleştirilmesi: Lisanı "Lisanı'tekellüm,, ve "Lisanı'tahrir e ayırmanın aleyhdarı idi. Bunun için misaller ve deliller getiriyor : "yazı dil için icad olunmuştu,, hat için dil icad olunmamıştı, "Bununla beraber ilmi eserlerde ıstılahatı aynen anlayamayacağını söylüyor, fakat arap ve acemce okumamış bir kimsenin مرآت، ماء، لحم سپهر kelimelerini anlayamamasını o kabilden adetmiyordu.

B — Türkçede muadilleri bulunan kelimelerin lisandan ihracı lâzımdır.

Bunun içinde Türkçeyi tasfiyeye lüzum yoktur. Yalnız yazarken türkçede muadilleri kullanılırsa lisanın anlaşılmasında sebeplerinden biri ortadan kalkar. Meselâ "gök,, kelimesi varken "sema، سماء,, kelimelerini kullanmağa ne ihtiyaç var. Mükemmel bir lisan olan fransızcada gök için yalnız - ciel - vardır. Bir mâna için neye altı kelimeye mühtaç olalım.

C — : türkcenin sarfına hakim olan yabancı kaidelerin lisandan tardı:

Çünkü kavaidi sarfiye ve nahviye istiare olunmasını gayrı ilmi ve gayrı tabii buluyordu Arapca ve Acemce izafet kaidelerinin hiçbir ihtiyaca tekabül etmediğini, bunların sırf, sunî ve gayri tabii olan lisani tahrir münhasir kaldığını iddia ediyordu.

Esmâi mürekkebe suretinde havassın lisani tekellümüne düşmüş olanların bulunduğunu da söylüyordu.

D — : Bu hususta tâbi olacağımız -lisanın kavaidi esasiyesidir - me'huz tabirlerde kavaidi esasiye'ye riayet ve tatbik odilmemiş ise o lisan bir lisan addedilemez fikrinde idi.

E — : Sırf konuşulduğu gibi yazmanın da muvafık olmadığını ileri sürüyordu.

4 — Ş. Sami B. merhumun dilin sadeleşmesi ve lisan mes'elesinde başlıca fikirleri, ortaya koyduğu düsturlar heman bunlardan ibaret denebilir. Fakat Sami B. uzun makalelerinde bunları isbat etmek üzere tarihi ve ilmi

TÜRK KADINLIĞININ ŞÜKRANI

Büyük Gazimiz Mustafa Kemal Hazretlerine

Güneşten nur alan - Ay - gibi - Kadın - ,
Sayende, hakkını tanıtmış oldu !
Cihana şan veren O - büyük adın
Namına - , yükselen hep - alkış - oldu!..

Daha - dün - denilen - yakın zamanda - ,
İnsanca yüzünü açan Kadınlık ;
- Esaret bağından - çıktığı anda,
Lûtfunla gün gördü, buldu - aydınlık - !

Asırlarca süren ma'nevi haps in ,
Kahrından kurtulan bu ince ruhlar - :
Sıyrıldı bağından büsbütün ye'sin,
Varlığı, göz alan şevkile parlar !

- Ebedî bir feer in taşkın ferile ,
- Yeni bir hayat - ın fevzini saçtın ;
- Kadınlık - bu yüzden kesildi şû'le,
Kadına, ne yüksek bir - sabah - açtın !

Nazarından uçan - keskin ziya - ya,
Can atıp, açılan gözler kamaşır!
Kudretin en büyük nuru dünyaya,
- İnkılâp gevheri - içinde taşır!..

Kadınlık hür eda , şen çehresile
Mazi ye takılıp, derdini yandı ;
- Kübbeler çınlatan - şakrak sesile,
Huzurunda, - ulvî hakkını - andı .

Kadına , esaret bağını bol , bol
Takan ey mazi sen, halinden utan !
Ey büyük Gazimiz, daima var ol ,
- Bin türlü zafer - in dillere destan !..

Ankara 6-4-930 Filorinalı Nazım

lisani deliller getiriyor. Bu husustaki yazılar gerek o zaman ve hatta şimdi için her cihetten çok kıymetlidir. Mazidcki lisanın sadeği fikri, telakkisi bu mebhaslerde vukuf ve ihatası sayesinde Sâmi beyde büyük bir tekemmüle mazhar oluyor, ilmileşiyor. Bu sebeple lisanın sadeliği fikir ve emelinin mazide kuvvetli salâhiyetli bir müdafî ve mücahidi Sami Bey idi demekle büyük bir hakşinaslık etmiş oluruz. [1]

Gelecek yazımızda İzmir hareketine yakından temas edeceğiz.

Ankara M. FAİK

[1] Ziya Gökalp merhum, (Türkcülüğün esasları)nda çok garipdir ki bu işler ile ciddi bir alakası olmıyan (Emrullah) efendiyi Türkcülüğün mücahitlerinden gösteriyor (Ş. Sami) bey merhumun adını bile geçirmiyor. Bu zatın ayrıca, birde kamusî Türkisi var . İşte bizde Türkcülüğün tarihi !